

Veterinær

Bittskader og trykkskader

BILDE 1: Dette er en svært alvorlig trykkskade som har pågått over lang tid, minimum 1 år. Hesten har lagt seg på bittet og på den måten begynt en trykkskade. Dette utvikler seg over tid, og når man oppdager skaden, behøver heller ikke grunnproblemet eksistere lenger.

Forrige gang fortalte jeg om den vanligste bittskaden, nemlig bittslitasje. Denne gangen skal jeg ta for meg trykkskader som kan komme i mange former og fasonger.

Av Ellen Smedling, Veterinær

En trykkskade oppstår som man sikkert forstår av for stort trykk, gjerne over lengre tid. Først må vi se hvilke deler av munnen som ligger mot bittet?

- Tenner
- Tunge
- Munnviker
- Lader (underkjeve)
- Gommen (taket i munnen)

Hvilke av disse delene er det som tåler trykket best? Jo, det er tunga. Tungas er ganske kjøttfull og kan tåle en hel del belastning.

Tennene tåler faktisk ikke så mye trykk over tid. Underkjeven består av en tynn benkam, omtrent som skinnelleggen din. Den tåler svært lite trykk! Gommen får som regel ikke så mye trykk fra bittet, og det er sjelden man ser skader her.

Munnvikene derimot, må stå i mot en hel del. De er i utgangspunktet ganske så myke og tøyelige, men det er grenser for hva de kan stå i mot.

En trykkskade oppstår som regel etter lang tids belastning. Når vevet presses sammen på grunn av trykk, vil det oppstå oksygenmangel. Dersom dette pågår lenge nok, eller ofte nok, vil vevet tilslutt få skade eventuelt dø. Denne skaden kan ligge under overfla-

ten slik at den ikke er synlig for det blotte øyet. Etter hvert som skaden leges, vil det døde vevet støtes bort fra kroppen, og plutselig er det synlig for oss. Skaden har derfor vart en god stund når vi endelig har mulighet til å oppdage den.

Et klassisk eksempel er sår i munnviken. Vi tror som regel at vi har vært litt harde i hånda siste par dagene eller at bittet vi kjøpte i går ikke passer. Men når du ser det såret, da har skaden vart lenge... (se bilde 1, 2 og 3).

Et vanlig trinsebitt kan lage mye krøll i underkjeven også. Dersom hesten får tunga over bittet, vil bittet ligge rett mot tannkjøttet mot 1. kinntann. Slimhinna vil hovne opp og løsne litt fra tannen. Dette blir en glimrende plass for bakterier å boltre seg på, og disse kan vandre nedover langs tannen og lage en kraftig betennelse.

BILDE 2: Trykkskade i munnviken. Dette bildet viser en klassisk trykkskade i munnviken. Det er ikke snakk om gnagsår, men trykk fra bittet over tid. Dette påvirker blodsirkulasjonen og vevet dør.

BILDE 3: Samme trykkskade som ovenfor 1 mnd etter med daglig stell. Hesten har ikke hatt bitt i munnen i mellomtiden. Det er viktig å huske at skaden ikke er helt leget selv om slimhinnen ser hel ut. Man må regne med minimum 1 år før strekkstyrken i slimhinnen er normal.

BILDE 4: Frisk hest. Legg merke til hvor tett tannkjøttet ligger mot tannen. Det finnes ingen åpning mellom tann og tannkjøtt, og det er heller ingen hevelse.

Dersom det går riktig ille, kan det bli en fistelgang (betennelsesgang) som munnner ut på utsiden av underkjeven. På et røntgenbilde kan dette faktisk se ut som et brudd. Disse trykkskadene kan i begynnelsen se ganske små og uskyldige ut, men de kan forårsake mye smerte hos hesten (se bilde 4 og 5).

Skader på underkjeven kan utvikle seg til riktig udelikate sår. Dersom bittet havner på ladene (når hesten tar tunga over bittet), er det ingenting som tar av for trykket når du tar i tøylene. Beinvev er også levende vev som er avhengig av god blodforsyning. Dersom blodtilførselen stopper opp, får ikke benet nok næring, og det dør. Kroppen reagerer med å støte bort det døde benet (se bilde 6, 7 og 8).

Det er særlig dressurhester som er utsatt for skader på ladene. Kandarstangen ligger lagelig plassert til for å lage skade dersom hesten får tunga over bittet. Igjen får en huske på at det er mange årsaker til at hesten kan prøve å få tunga over bittet, så en får tenke seg godt om før en bare strammer neseremmen i håp om at det skal holde tunga på rett plass....

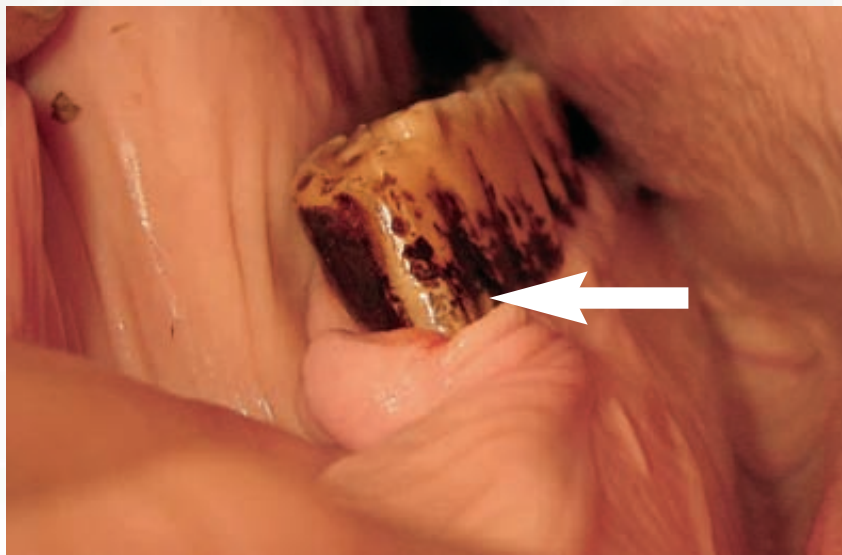
Årsaker til trykkskader

Dette kan være så mangt. For stramt bitt: det kan være at bittet er festet for stramt, rytteren er hard i hånden eller hesten legger seg på.

Det er mange som tror at en kan hindre hesten i å legge tunga over bittet dersom det er festet stramt opp. Det går ikke!

En hard hånd er dessverre altfor vanlig, og ikke alltid så lett for dyrlegen å gjøre noe med. Bittet skal kun være en **lett** forbindelse mellom hest og rytter!!

At hesten legger seg på bittet, kan igjen ha flere årsaker. En av de vanligste

BILDE 5: Trykkskade foran første kinntann. Dette er en kraftig trykkskade. Tannkjøttet er hovent og rødt, og det er blitt en dyp lomme mellom tann og tannkjøtt. Det er svært smertefullt.

er problemer i bekkenregionen eller haltheter.

Låsninger i nakken: Dersom hesten har vondt i nakken, vil den som regel ikke bøye seg like gjerne til begge sider. For å komme unna når rytteren drar i tøylene, er det ganske vanlig at de prøver å komme unna ved å legge tunga over bittet eller slenge den ut på en av sidene.

Hesten legger tunga over bittet: Dette kan igjen skyldes mange ting (eks påbitning, gombitning, ulvetenner etc). (Se Hesteliv nummer 5 2007)

Dårlig tilpasset bitt: Dersom en har et for stort delt trinsebitt, vil det i større grad presse mot tennene.

Forebyggende tiltak:

Variasjon mellom flere ulike bitt slik at en belaster ulike deler av munnen. Max to dager på samme bitt. For eksempel kan du variere mellom delte, rette og

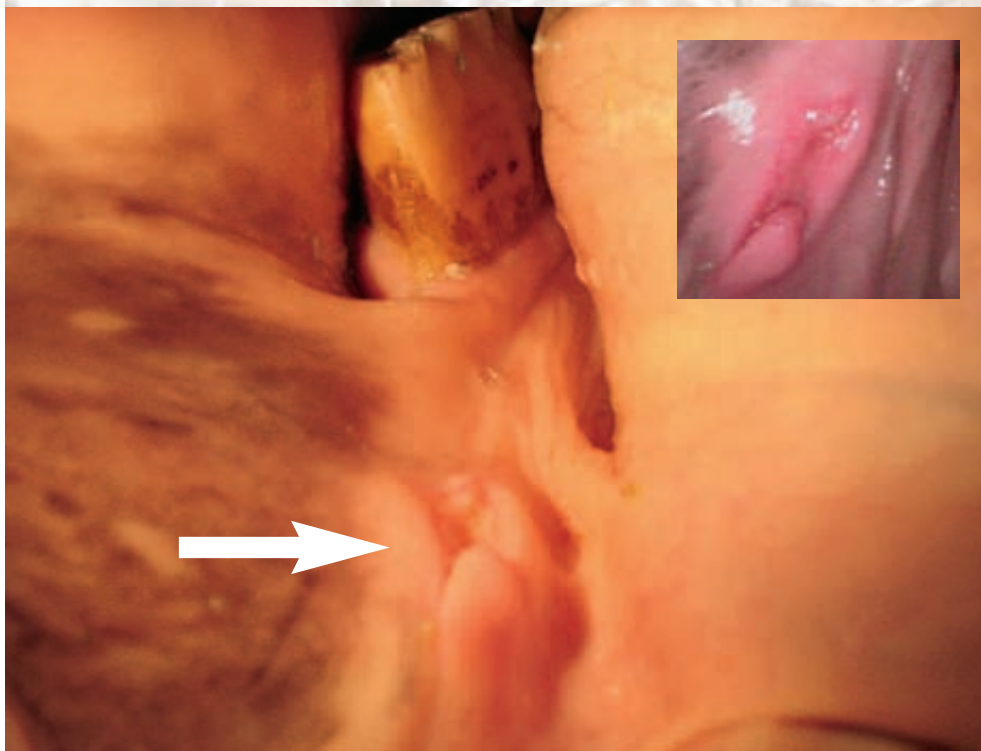
bittløse alternativer. Det er munnstykket på bittet som må varieres. Det har ingen hensikt å variere mellom ulike typer bittringer eller mellom todelt og treddelt.

Ikke heis opp bittet slik at du får mange rynker. Dersom bittet passer, kan man godt klare seg med 1 eller ingen rynker. Dette er imidlertid noe individuelt.

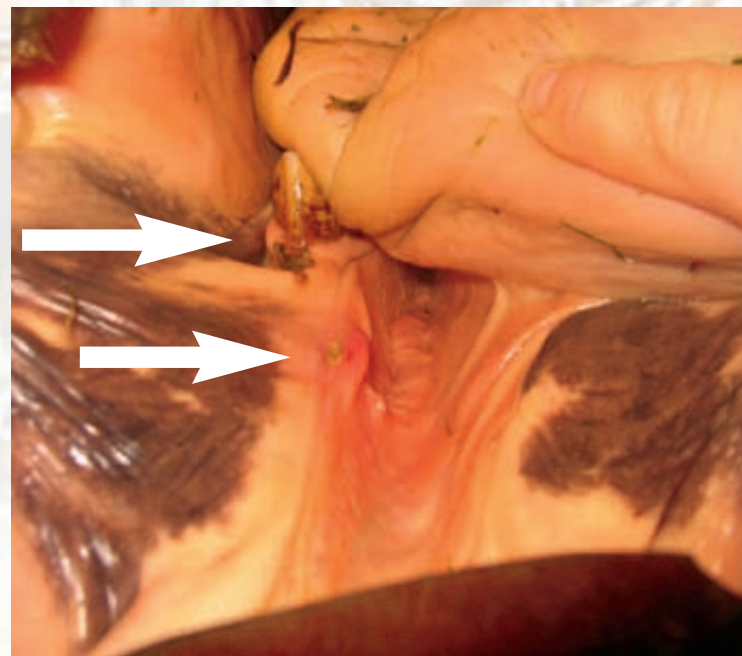
Vær lett i hånden. Dersom hesten legger seg på bittet, må du ta tak i det problemet, enten årsaken er sorte hull i grunnutdannelsen, eller det er et fysisk problem. Ta gjerne vekk neseremmen slik at du ser om hesten gaper eller får tunga over bittet. Neseremmen skjuler som regel bare problemet, den løser det ikke.

For å forebygge eller behandle trykkskader i munnviken kan du massere med vaselin før og etter ridning.

>>>

BILDE 6 og 7: To bilder av samme trykkskade på laden. Det har vært en kraftig reaksjon i benhinna med avstøtning av benvev.

BILDE 8: To klassiske trykkskader. Den ene sees på laden. En vanlig skade etter stangbitt/kandarstang. Den andre trykkskaden sees foran 1. kinntann, den er etter et trinsebitt. Disse skadene har oppstått når hesten har fått tungen over bittet.

Hensikten med massasjen er å øke blodsirkulasjonen.

Behandling

Når skaden først har skjedd, er det viktig at området får helt ro, dvs bittfri i minimum en måned. Det kan av og til være nødvendig og gjøre en grundig sårrens og eventuelt legge inn lokal antibiotika. Smertestillende medisiner kan også være gunstig.

Dersom hesten har lagt tungen over bittet, er det på sin plass med en grundig undersøkelse av hele munnen for å se etter mulige årsaker der. Det kan også være en god idé å sjekke kroppen for å se om hesten prøver å avlaste for eksempel en halthet eller et ryggproblem.

Sår gror relativt raskt i munnen, men det vil ta lang tid (mange måneder) før vevet har normal strekkstyrke og tåler full belastning igjen. Det er derfor viktig å øke belastning med bitt gradvis.

I starten skal en ikke ri med bitt (som regel minimum en måned bittfri), deretter kan en kan sette inn bittet noen få ganger i uken, men ikke ta for mye i bittet eller være for hard i hånden. Det kan være gunstig å sette inn en rett trinse, siden den i utgangspunktet ligger mer stille enn en delt trinse. De andre gangene, kan en trene bittløst. Du øker treningsmengden med bitt mer og mer.

Etter hvert kan en forsøke å variere med et delt bitt også.

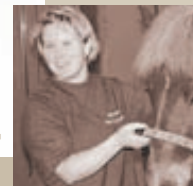
Et lite eksempel

En kaldblodstraver kom inn til klinikken med et tydelig munnproblem. Den var ustyrbare i travet, og la seg på.

Det ble foretatt en grundig munnhuleundersøkelse, og det ble avdekket en liten trykkskade foran første kinntann. Denne ble behandlet med sårbehandling og lokal antibiotika. Hesten fikk ikke ha bitt i munnen på 1 måned. Kontroll etter 1 måned viste at dette gikk bra. Hesten fikk tilpasset en rett trinse som skulle brukes, og hesten ble satt i trening igjen, og fungerte veldig bra en lang stund.

Plutselig kom tilbakefallet. Trykkskader hadde dukket opp igjen. Da var det på sin plass å lete etter et hovedproblem. Etter å ha gått igjennom kroppen, ble det klart at hesten hadde et ganske omfattende ryggproblem. Den hadde derfor gått på fremparten og lagt seg på bittet, derav skadene i munnen. Ryggproblemet ble behandlet, og etter det har munnen også holdt seg fin.

Veterinær

Ellen Schmedling

Avsluttet veterinærstudiene ved NVH 2002. Jobbet så hos Torbjörn Lundström i Sverige på Djurtandvårdskliniken i 1,5 år. Har i tillegg tatt akupunktur og kiropraktikkutdanning for veterinærer. Jobber i dag kun med tenner og kiropraktikk/akupunktur på hest.
- Jeg hadde kun tenkt til å ta etterutdanning innen kiropraktikk på hest, men jeg fant etter hvert ut at mange ryggproblemer stammer fra munnen og vice versa. Jeg jobbet derfor 1,5 år på Djurtandvårdskliniken hos Torbjörn Lundström i Sverige for å lære mer om tenner hos hest. I 2004 tok jeg akupunkturutdanning for veterinærer i Danmark, og i 2005 tok jeg eksamen i kiropraktikk for veterinærer i Tyskland, forteller Ellen som i dag driver en klinikk i Spydeberg.

For mer informasjon kan du gå inn på hjemmesiden: www.hestekur.no